

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Svmma Totivs Theologiæ S. Thomæ Aqvinatis, Doctoris Angelici Ordinis Prædicatorum

Secvndæ Secvndæ Partis Volumen Secundum

Thomas <von Aquin, Heiliger>

Romæ, 1619

De partibus iustiti[a]e, & primo de partibus subiectiuis, qu[a]e sunt species iustiti[a]e, scilicet commutatiua & distributiua. Quæstio 61.

urn:nbn:de:hbz:466:1-38762

ea, in quibus subditur ei secularis potestas, vel quæ ei à seculari potestate relinquuntur.

Ad quartum dicendum, quòd habitus scientiæ & iustitiæ sunt perfectiones singularis personæ. Et ideo per eorum defectum non dicitur usurpatum iudicium: sicut per defectum publicæ auctoritatis, ex qua iudicium vim coactiuam habet.

QVÆST. LXI.

De diuisione iustitiæ in commutatiuam & distributiua, in quatuor articulos diuisa.

D E inde considerandum est de partibus iustitiæ. Et primò de partibus subiectiuis, quæ sunt species iustitiæ, scilicet distributiua & commutatiua. Secundo, de partibus quasi integralibus. Tertio, de partibus quasi potentialibus, scilicet de virtutibus adiunctis.

¶ Circa primum occurrit duplex consideratio. Prima, de ipsis iustitiæ partibus. Secunda, de vitijs oppositis. Et quia restitutio videtur esse actus commutatiuæ iustitiæ, Primò considerandum est de distinctione iustitiæ commutatiuæ & distributiuæ. Secundo de restitutione.

¶ Circa primum quærentur quatuor.

¶ Primo, vtrum sint duæ species iustitiæ, scilicet iustitiæ distributiua & commutatiua?

¶ Secundo, vtrum eodem modo in eis medium accipiatur?

¶ Tertio, vtrum sit earum vniformis, vel multiplex materia?

¶ Quarto, vtrum secundum aliquam earum specierum, iustum sit idem quod contrapassum.

340

1 q. 21. a.

1. co. 2. et

3. d. 33.

4. 3. a. 4.

9. 5. &

4 d. 46.

9. 1. a. 1.

9. 1.

ARTIC. I.

Vtrum conuenienter ponantur duæ species iustitiæ, scilicet commutatiua & distributiua?

A D primum sic proceditur. Videtur, quòd inconuenienter ponantur duæ species iustitiæ, iustitiæ distributiua & commutatiua. Non enim potest esse iustitiæ species, quod multitudini nocet: cum

cum iustitia ad bonum commune ordinetur. Sed distribuere bona communia in multos, nocet bono communi multitudinis: tum quia exhauriuntur opes communes, tum etiam quia mores hominum corrumpuntur. Dicit enim Tull. in lib. de Offic. * Fit deterior qui accipit, & ad idem semper expectandum paratior. Ergo distributio non pertinet ad aliquam iustitiæ speciem.

¶ 2 Præterea, iustitiæ actus est reddere univertique quod suum est, ut supra habitum est. Sed in distributione non redditur alicui quod suum erat, sed de nouo appropriatur sibi id quod erat commune. Ergo hoc ad iustitiam non pertinet.

¶ 3 Præterea, iustitia non solum est in principe, sed etiam in subditis, ut supra habitum est. Sed distribuere semper ad principem pertinet. Ergo distributiua non pertinet semper ad iustitiam.

¶ 4 Præterea, Distributiuum iustum est bonorum communium, ut dicitur in 5. ethic. * Sed communia pertinent ad iustitiam legalem. Ergo iustitiæ distributiua non est species iustitiæ particularis, sed iustitiæ legalis.

¶ 5 Præterea, Vnum & multa non diuersificant speciem virtutis. Sed iustitia commutatiua consistit in hoc, quod aliquid redditur vni; iustitiæ verò distributiua in hoc, quod aliquid datur multis. Ergo non sunt diuersæ species iustitiæ.

SED contra est, quod Philosoph in 5. ethic. * ponit duas partes iustitiæ: & dicit quod vna est directiua in distributionibus, & alia in commutationibus.

RESPONDEO dicendum, quod sicut dictum est *, iustitia particularis ordinatur ad aliquam priuatam personam, quæ comparatur ad communitatem, sicut pars ad totum. Potest autem ad aliquam partem duplex ordo attendi. Vnus quidem partis ad partem, cui similis est ordo vnus priuatæ personæ ad aliam. Et hunc ordinem dirigit commutatiua iustitia, quæ consistit in his quæ mutuo fiunt in-

* l. 2. par
lò a med.
illius in
c. Duplex
liberali-
tatis ge-
nus: & c.
Quatenus
ad con. i
liandū,
& c.
q. 58. ar.
11.
* 1. 2. q.
58. ar. 6.
& ar. 1.
& 5
* lib 5. c.
2. circa
fi. & c. 3.

li. 5. c. 2.
circa fin.
tom 5.
q. 58. a. 8

ter duas personas ad inuicem. Alius ordo attenditur totius ad partes. Et huic ordini assimilatur ordo eius, quod est commune ad singulas personas: quem quidem ordinem dirigit iustitia distributiva, quæ est distributiva communium, secundum proportionalitatem. Et ideo duæ sunt iustitiæ species, scilicet commutativa & distributiva.

Ad primum ergo dicendum, quod sicut in largitionibus priuatarum personarum commendatur moderatio, effusio verò culpatur: ita etiam in distributione communium bonorum est moderatio seruanda, in quo dirigit iustitia distributiva.

Ad secundum dicendum, quod sicut pars, & totum quodammodo sunt idem: ita id quod est totius, quodammodo est partis. Et ita cum ex bonis communibus aliquid in singulos distribuitur, quilibet aliquo modo recipit quod suum est.

Ad tertium dicendum, quod actus distributionis, qui est communium bonorum, pertinet solum ad præsentem communibus bonis. Sed tamen iustitia distributiva est etiam in subditis, quibus distribuitur: in quantum scilicet sunt contenti iusta distributione. Quamuis etiam distributio quandoque fiat bonorum communium, non quidem ciuitati, sed vni familiæ: quorum distributio fieri potest auctoritate alicuius priuatæ personæ.

Ad quartum dicendum, quod motus accipit speciem à termino ad quem. Et ideo ad iustitiam legalem pertinet ordinare ea quæ sunt priuatarum personarum, in bonum commune. Sed ordinare è cōtrario, bonum commune ad personas particulares per distributionem, est iustitiæ particularis.

Ad quintum dicendum, quod iustitia distributiva & commutativa non solum distinguuntur secundum vnum & multa, sed secundum diuersam debiti rationem. Alio enim modo debetur alicui id quod est commune, & alio modo id quod est proprium.

*Virum medium eodem modo accipiatur in iustitia
distributiva, & commutativa?*

AD secundum sic proceditur. Videtur, quod me-
dium eodem modo accipiatur in iustitia distri-
butiva, & commutativa. Vtraque enim sub iustitia,
particulari continetur, vt dictum * est. Sed in om-
nibus temperantiz, vel fortitudinis partibus accipi-
tur vno modo medium. Ergo etiam eodem modo
medium est accipiendum in iustitia distributiva, &
commutativa.

341
Inf ar 4.
cor. fi. 6.
2. d. 27. a.
3. cor. 6.
3. d. 33. q.
1. ar. 3. q.
2. co. Et
vir. 9. 1.
4. 13. ad 7.
* a. prat.

¶ 2 Præterea, Forma virtutis moralis in medio
consistit, quod secundum rationem determinatur.
Cum ergo vnius virtutis sit vna forma, videtur
quod in vtraque sit eodem modo medium acci-
piendum.

¶ 3 Præterea, In iustitia distributiva accipitur
medium, attendendo diuersam dignitatem persona-
rum. Sed dignitas personarum attenditur etiam in
commutativa iustitia, sicut in punitionibus. Plus e-
nim punitur qui percutit principem, quam qui per-
cutit priuatam personam. Ergo eodem modo accipi-
tur medium in vtraque iustitia.

SED contra est, quod Philosophus dicit in * 5. Ethic. quod in iustitia distributiva accipitur medium se-
cundum geometricam proportionalitatem, in com-
mutativa autem secundum arithmeticam.

* 6. 3. 5.

RESPONDEO dicendum, quod sicut dictum
est *, in distributiva iustitia datur aliquid alicui
priuatæ personæ, in quantum id, quod est totius,
est debitum parti. Quod quidem tanto maius est,
quanto ipsa pars maiorem principalitatem habet
in toto. Et ideo in distributiva iustitia tanto plus
alicui de bonis communibus datur, quanto illa
persona maiorem habet principalitatem in com-
munitate. Quæ quidem principalitas in aristocra-
tica communitate attenditur secundum virtutem;
in oligarchica, secundum diuitias; in democratica

art. prat.

secundum libertatem, & in alijs aliter. Et ideo in iustitia distributiva non accipitur medium secundum æqualitatem rei ad rem, sed secundum proportionem rerum ad personas: ut scilicet sicut vna persona excedit aliam, ita etiam res quæ datur vni personæ, excedit rem quæ datur alij. Et ideo dicit *Philos. quòd tale medium est secundum geometricam proportionalitatem, in qua attenditur æquale non secundum quantitatem, sed secundum proportionem. Sicut si dicamus, quòd sicut se habent sex ad quatuor, ita se habent tria ad duo: quia vtrobique est sesquialtera proportio, in qua maius habet totum minus, & mediam partem eius. Non autem est æqualitas excessus secundum quantitatem: quia sex excedunt quatuor in duobus, tria verò excedunt duo in vno. Sed in commutationibus redditur aliquid alicui singulari personæ propter rem eius, quæ accepta est: ut maxime patet in emptione, & venditione, in quibus primò inuenitur ratio commutationis. Et ideo oportet adæquare rem rei: ut quanto iste plus habet, quàm suum fit, de eo quod est alterius, tantumdem restituat ei, cuius est. Et sic fit æqualitas secundum arithmeticam medietatem, quæ attenditur secundum parem quantitatis excessum: sicut quinque est medium inter sex & quatuor: in vnitatem enim excedit & exceditur. Si ergo a principio vterque habebat quinque, & vnus eorum accepit vnum de eo quod est alterius, vnus scilicet accipiens habebit sex, & alij relinquentur quatuor. Erit ergo iustitia, si vterque reducatur ad medium, ut accipiatur vnum, ab eo qui habet sex, & detur ei qui habet quatuor. Sic enim vterque habebit quinque, quod est medium.

Ad primum ergo dicendum, quòd in alijs virtutibus moralibus accipitur medium secundum rationem, & non secundum rem. Sed in iustitia accipitur medium rei. Et ideo secundum diuersitatem rerum, diuersimodè medium accipitur.

Ad

li. 5. Eth.
c. 3. à m.
10. 5.

Ad secundum dicendum, quòd generalis forma iustitiæ est æqualitas, in qua conuenit iustitia distributiua cum commutatiua. In vna tamen inuenitur æqualitas, secundum proportionalitatem geometricam, in alia secundum arithmeticam.

Ad tertium dicendum, quòd in actionibus, & passionibus conditio personæ facit ad quantitatem rei. Maior enim est iniuria, si percutiatur princeps, quam si percutiatur priuata persona. Et ideò conditio personæ in distributiua iustitia attenditur secundum se: in commutatiua autem, secundum quod per hoc diuersificatur res.

ARTIC. III.

342

Utrum materia utriusque iustitiæ sit diuersa?

AD tertium sic proceditur. Videtur, quòd materia utriusque iustitiæ non sit diuersa. Diuersitas enim materiæ facit diuersitatem virtutis, vt patet in temperantia, & fortitudine. Si ergo distributiua iustitiæ, & commutatiua sit diuersa materia, videtur quòd non contineantur sub vna virtute, scilicet sub iustitia.

¶ 2 Præterea, Distributio, quæ pertinet ad iustitiam distributiua, est pecuniæ vel honoris, vel aliorum quorumcumque dispartiri possunt inter eos, qui communitate communicant: vt dicitur in * 5. Ethic. ** c. 2. cir. fin. 10. 5.* quorum etiam est commutatio inter personas adinuicem, quæ pertinet ad commutatiua iustitiam. Ergo non est diuersa materia distributiua, & commutatiua iustitiæ.

¶ 3 Præterea, Si sit alia materia distributiua iustitiæ, & alia materia commutatiua, propter hoc, quòd differunt specie: vbi non erit differentia speciei, non debet esse materiæ diuersitas. Sed Philosophus * ponit vnã speciem commutatiua iustitiæ, quæ tamen habet multiplicem materiam. Non ergo videtur esse multiplex materia harum specierum. *li. 5. Eth. ca. 2 ante med. 10. 5.*

¶ 4 **I**N contrarium est, quod dicitur in * 5. Ethicor. quòd ** c. 2 cir. fi. 10 5.*

quod una species iustitiæ est directiua in distributionibus, & alia in commutationibus.

RESPONDEO dicendum, quod sicut supra
 ar. 1. hu- dictum est, iustitia est circa quasdam operatio-
 nis q. 9. nes exteriores, scilicet distributionem, & commu-
 9 58. a 9. tationem: quæ quidem sunt usus quorundam exte-
 ad 2. 9. riorum, vel rerum, vel personarum, vel etiam ope-
 a. 10. rum. Rerum quidem, sicut cum aliquis vel aufert,
 vel restituit alteri suam rem. Personarum autem,
 sicut cum aliquis in ipsam personam hominis iniu-
 riam facit, puta percutiendo, vel conuitiando,
 aut etiam cum irreuerentiam exhibet. Operum
 autem, sicut cum aliquis iustitiam ab alio exigit, vel al-
 teri reddit aliquod opus. Si ergo accipiamus, ut
 materiam utriusque iustitiæ eam, quorum operatio-
 nes sunt usus, eadem est materia distributiue, &
 commutatiue iustitiæ. Nam & res distribui pos-
 sunt à communi in singulos, & commutari de uno
 in alium. Et etiam est quedam distributio labo-
 riosorum operum, & recompensatio. Si autem
 accipiamus ut materiam utriusque iustitiæ, actiones
 ipsas principales, quibus utimur personis, rebus,
 & operibus: sic inuenitur utrobique alia materia.
 Nam distributiua iustitia est directiua distributio-
 num: commutatiua uero iustitia est directiua
 commutationum, quæ attendi possunt inter duas
 personas: quarum quedam sunt inuoluntariæ, quæ-
 dam uero voluntariæ. Inuoluntariæ quidem, quan-
 do aliquis utitur re alterius, vel persona, vel ope-
 re, eo inuito. Quod quidem contingit quandoque
 occultè per fraudem, quandoque etiam manifestè
 per uolentiam. Utrumque autem contingit aut
 in rem, aut in personam propriam, aut in perso-
 nam coniunctam. In rem quidem, si occultè unus
 rem alterius accipiat, & uocatur furtum: si autem
 manifestè, uocatur rapina. In personam autem
 propriam, vel quantum ad ipsam consistentiam per-
 sonæ, vel quantum ad dignitatem ipsius. Si autem
 quan-

quantum ad consistentiam personæ: sic læditur aliquis occultè per dolosam occisionem, seu percussionem, & per veneni exhibitionem. Manifestè autem per manifestam occisionem, aut per incarcerationem, aut verberationem, seu membri mutilationem. Quantum autem ad dignitatem personæ, læditur aliquis occultè quidem per falsa testimonia, seu detractiones, quibus aliquis aufert famam suam; & per alia huiusmodi. Manifestè autem per accusationem in iudicio, seu per conuitij illationem. Quantum autem ad personam coniunctam, læditur aliquis in vxore, vt in plurius, occultè per adulterium. In seruo autem cum aliquis seruum seducit, ita vt à domino discedat. Et hæc etiam manifestè fieri possunt. Et eadem ratio est de alijs personis coniunctis, in quas etiam possunt omnibus modis iniuriæ committi, sicut & in personam principalem. Sed adulterium, & serui seductio sunt propriæ iniuriæ circa has personas: tamen quia seruus est possessio quædam, hoc refertur ad furtum.

Voluntariæ autem commutationes dicuntur quando aliquis voluntariè transfert rem suam in alterum. Et siquidem simpliciter in alterum transfert rem suam absque debito, sicut in donatione: non est actus iustitiæ, sed liberalitatis. In tantum autem ad iustitiam voluntaria translatio pertinet, in quantum est ibi aliquid de ratione debiti. Quod quidem contingit multipliciter. Vno modo, quando quis transfert simpliciter rem suam in alterum pro recompensatione alterius rei, sicut accidit in venditione, & emptione. Alio modo, quando aliquis tradit rem suam alteri, concedens ei vsum rei cum debito recuperandi rem. Et si quidem gratis concedit vsum rei, vocatur vsum fructus in rebus, quæ aliquid fructificant: vel simpliciter mutuum, seu accommodatum in rebus, quæ non fructificant: sicut sunt denarij, vasa, & huiusmodi. Si verò nec ipse

v sus

vsus gratis conceditur, vocatur locatio, & conditio. Tertio modo aliquis tradit rem suam vt recuperandam, non ratione vsus: sed vel ratione conseruationis, sicut in deposito: vel ratione obligationis, sicut cum quis rem suam pignori obligat, seu cum aliquis pro alio fideiubet. In omnibus autem huiusmodi actionibus siue voluntarijs, siue inuoluntarijs, est eadem ratio accipiendi medium, secundum æqualitatem recompensationis. Et ideo omnes istæ actiones ad vnã speciem iustitiæ pertinent, scilicet ad commutariam.

Et per hoc patet responsio Ad obiecta.

ARTIC. IV.

Vtrum iustum sit simpliciter idem quod contrapassum?

343
3. Ethic.
le 8.

AD quartum sic proceditur. Videtur, quod iustum sit simpliciter idem quod contrapassum. Iudicium enim diuinum est simpliciter iustum. Sed hæc est forma diuini iudicij, vt secundum quod aliquis fecit, patitur: secundum illud Math. 7. In quo iudicio iudicaueritis, iudicabimini: & in qua mensura mensi fueritis, remetietur vobis. Ergo iustum est simpliciter idem quod contrapassum.

¶ 2. Præterea, In vtraque iustitiæ specie datur aliquid alicui secundum quamdam æqualitatem: in respectu quidem ad dignitatem personæ, in iustitia distributiua, quæ quidem personæ dignitas, maxime videtur attendi secundum opera, quibus aliqui communitati seruiunt: in respectu autem ad rem, in qua quis damnificatus est, in iustitia commutatiua. Secundum autem veramque æqualitatem aliquis contrapatur secundum quod fecit. Ergo videtur, quod iustum simpliciter sit idem quod contrapassum.

¶ 3. Præterea, Maxime videtur quod non oporteat aliquem contrapari, secundum quod fecit, propter differentiam voluntarij, & inuoluntarij. Qui enim inuoluntariè fecit iniuriam, minus punitur.

Secd

Sed voluntarium, & inuoluntarium, quæ accipiuntur ex parte nostra, non diuersificant medium iustitiæ: quod est medium rei, & non quo ad nos. Ergo iustum simpliciter videtur esse idem quod contrapassum.

SED contra est, quod Philosophus in 5. * Ethic. *4.5. 10.5.* probat non quodlibet iustum esse contrapassum.

RESPONDEO dicendum, quod hoc quod dicitur contrapassum, importat æqualem recompensationem passionis ad actionem præcedentem. Quod quidem propriissime dicitur in passionibus, & actionibus iniuriosis, quibus aliquis personam proximi lædit: puta si percutit, quod repercuriatur. Et hoc quidem iustum determinatur in lege, Exodi 21. Reddet animam pro anima, oculum pro oculo, &c. Et quia etiam auferre rem alterius, est quoddam iniustum facere; ideo secundario etiam in his dicitur contrapassum, prout scilicet aliquis qui damnum intulit, in re sua etiam ipse damnificatur. Et hoc etiam iustum damnum continetur in lege, Exodi 22. Si quis furatus fuerit bouem, aut ouem, & occiderit, vel vendiderit: quinque boues pro vno boue restituet, & quatuor oues pro vna oue. Tertio verò transfertur nomen contrapassi ad voluntarias commutationes, in quibus veriusque est actio, & passio: sed voluntarium diminuit de ratione passionis, vt dictum est *. In *9.59.2.3.* omnibus autem his debet fieri secundum rationem *6.27.5.28* iustitiæ commutatiuæ recompensatio secundum *9.34.2.3.* æqualitatem, vt scilicet passio recompensata sit equalis actioni. Non autem semper esset æqualis, si idem specie aliquis pateretur, quod fecit. Nam primo quidem cum aliquis iniuriose lædit alterius personam maiorem, maior est actio quam passio eiusdem speciei quam ipse pateretur. Et ideo ille qui percutit principem, non solum repercuritur, sed multo grauius punitur. Similiter etiam cum quis aliquem inuoluntarium in re sua damnificat, maior est actio, quam esset passio, si sibi sola res illa auferretur.

Quia

quia ipse qui damnificauit alium in re sua, nihil damnificaretur. Et idem punitur in hoc, quod multiplicius reſtituat: quia etiam non solum damnificauit personam priuatam, sed rempublicam, eius tutelæ securitatem infringendo. Similiter etiam, nec in commutationibus voluntarijs esset semper æqualis passio, si quis daret rem suam, accipiens rem alterius: quia fortè res alterius est multo maior quàm sua. Et idem oportet secundum quamdam proportionatam commensurationem adæquare passionem actioni in commutationibus: ad quod inuenta sunt numismata. Et sic contrapassum est commutatum iustum. Quod in distributua iustitia locum non habet: quia in distributua iustitia non attenditur æqualitas, secundum proportionem rei ad rem, vel passionis ad actionem, unde dicitur contrapassum: sed secundum proportionalitatem rerum ad personas, ut supra dictum * est.

ar. 2. hu-
ius q.

Ad primum ergo dicendum, quod illa forma diuini iudicij attenditur secundum rationem commutatiuæ iustitiæ, prout scilicet recompensat premia meritis, & supplicia peccatis.

Ad secundum dicendum, quod si alicui qui communitati seruisset, retribueretur aliquid pro seruitio impenso, non esset hoc distributiuæ iustitiæ, sed commutatiuæ. In distributua enim iustitia non attenditur æqualitas eius quod quis accipit, ad id quod ipse impendit: sed ad id quod alius accipit, secundum modum vtriusque personæ.

Ad tertium dicendum, quod quando actio iniuriosa est voluntaria, excedit iniuriam: & sic accipitur ut maior res. Unde oportet maiorem pœnam ei recompensari, non secundum differentiam quo ad nos, sed secundum differentiam rei.